

Report 3:

**De rol van de informele ontmoetingsplek in
het creëren van een creatieve
kantooromgeving**

Joris Korbee

St. no. 1518496

Joris.korbee@gmail.com

The Place of Work fall 2014

Irene Cieraad Research Seminar AR3AI132

8 januari 2015

Lijst van afkortingen gebruikt in dit rapport:

IOP	Informele ontmoetingsplek
IOP's	Informele ontmoetingsplekken
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
HNW	Het Nieuwe Werken

Indien niet anders vermeld zijn afbeeldingen gemaakt door de auteur.

Joris Korbee.com

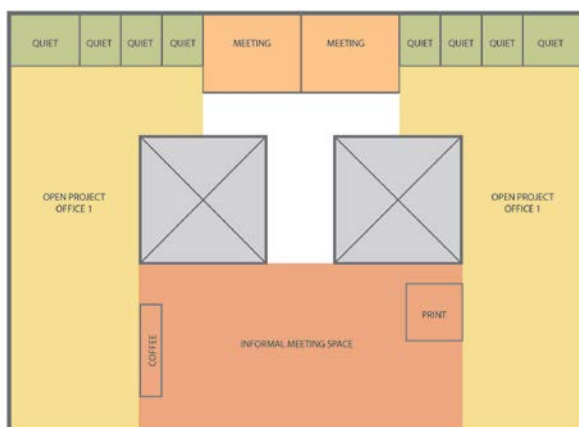
	Introductie	p.4
1.	De questionnaire	p.5
2.	Creatieve werkplekken	p.6
3.	De lay-out van de informele ontmoetingsplek en de werkomgeving	p.8
4.	De wensen voor de IOP	p.11
5.	Conclusie	p.13
6.	Eigen ontwerp	p.14
	Literatuur	p.16
	Bijlagen	p.16

Joris Korbee

De rol van de informele ontmoetingsplek in het creëren van een creatieve kantooromgeving

In het tweede rapport van dit vak heb ik met observatie en literatuur onderzoek gedaan naar één van de tegenstellingen binnen de principes van Het Nieuwe Werken (HNW). De open werkvloeren van HNW zouden stimuleren dat medewerkers elkaar ontmoeten en dit zou resulteren in een creatieve werkomgeving. Echter, uit de observaties van het ministerie van Infrastructuur en milieu, en een interview met Hans Korbee over zijn werkomgeving bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland¹, laten zien dat de werkplekken eerder leeg en onpersoonlijk zijn dan plekken die creativiteit oproept. De lege plekken zijn een resultaat van de *clean desk policy*, een regel die schrijft dat bij het verlaten van een werkplek, de medewerker al zijn spullen meeneemt (in een kluisje stopt) en een leeg bureau achterlaat. Dit is in groot contrast met een werkvloer van het traditionele werken waarbij werkplekken vol hangen met persoonlijke eigendommen. “Doordat je nu niet meer ziet waar een collega mee bezig is (alle flyers en brochures zijn immers opgeslagen in een kluisje) wordt de kantoorvloer erg oninspirerend”, aldus Korbee.

De conclusie van het tweede rapport is dat HNW weldegelijk voor een inspirerende en creatieve werkomgeving kan zorgen maar dat hierbij is een goed ontworpen informele ontmoetingsplek (IOP) nodig is, die de verschillende formele werkvloeren aan elkaar verbindt. In het rapport stel ik voor om projectruimtes te maken waar een (deel van een) afdeling voor een langere tijd kan werken. In deze projectruimte, een *domein*, hebben medewerkers geen eigen bureau maar binnen deze ruimte is er plek om eigen dingen op te hangen en in (half) open kasten spullen op te slaan en eventueel tentoon te stellen. Mocht het druk zijn in de ruimte, dan kan de medewerker in een ander domein gaan zitten. De IOP verbindt de verschillende domeinen met elkaar en zorgt ervoor dat de medewerkers uit de verschillende ruimtes elkaar ontmoeten.

Figuur 1. Voorstel voor een werkvloer met de principes van HNW. In de projectruimtes krijgen de medewerkers geen vaste plek maar een domein waar ze voor een bepaalde tijd werk op kunnen hangen en opslaan. De informele ontmoetingsplek (onder in het rood) is essentieel om te zorgen dat medewerkers elkaar ontmoeten en het mogelijk maken informeel te werken en vergaderen. Zo kan ook de rust in de domeinen behouden blijven.

¹ De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland is een instelling die werkt voor het ministerie van Binnenlandse Zaken en werkt sinds een paar jaar volgens de principes van HNW. Ik heb Hans Korbee kort geïnterviewd over zijn werkplek. In het tweede rapport staan de uitkomsten en bevindingen van dit interview.

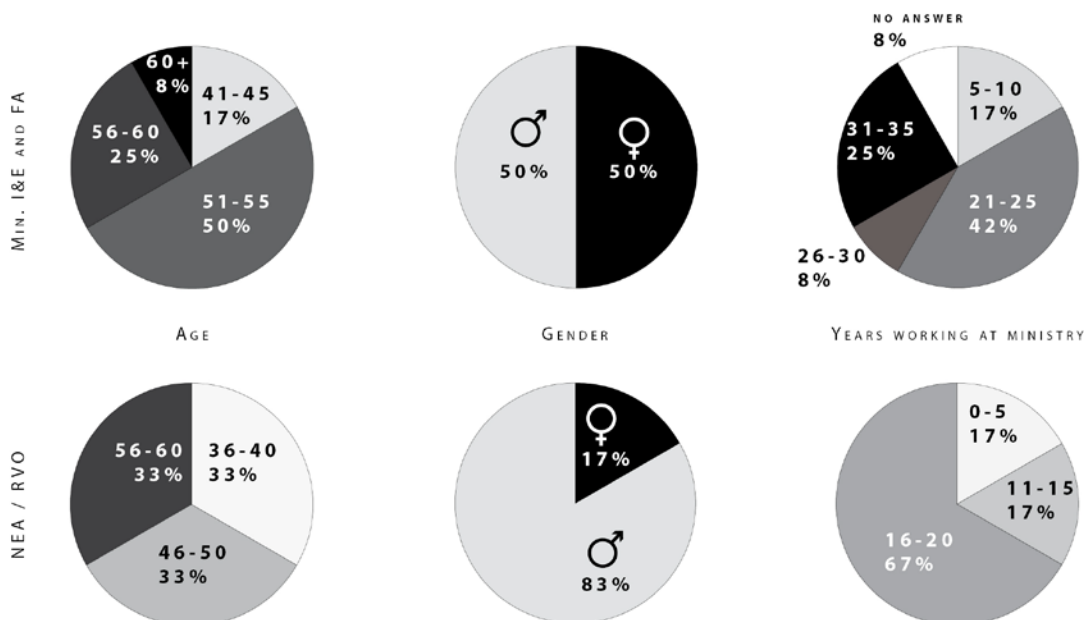
De vraag blijft echter of dit concept ook echt resulteert in een creatieve werkomgeving. Ook is het belangrijk om te toetsten of de informele ontmoetingsplekken wel gewenst zijn bij de medewerkers van de ministeries. Als een IOP groter wordt blijft er minder vierkante meter over voor de formele werkplekken. Zijn de ambtenaren bereid om op een kleinere formele werkplek te werken als ze hier een IOP voor terug krijgen (waar ze overigens ook kunnen werken)? En wat is dan gewenst als functies en mogelijkheden binnen deze IOP?

In dit rapport probeer ik de vraag te beantwoorden: *Hoe kan de lay-out van een kantooromgeving zo ontworpen worden dat met de principes van Het Nieuwe Werken een creatieve werkomgeving wordt gecreëerd, en welke rol heeft de informele ontmoetingsplek hierin?*

1. De questionnaire

Om antwoord te krijgen op deze vragen heb ik een questionnaire opgesteld die ik via de mail naar ambtenaren van het ministerie van Infrastructuur en Milieu en het ministerie van Buitenlandse Zaken heb gestuurd. Ook heb ik de questionnaire uitgedeeld onder enkele ambtenaren van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)². De questionnaire bestond uit twee delen. Het eerste gaat over de verschijning en lay-out van de IOP en de werkvloer. Hierin moeten de ondervraagden een keuze maken tussen verschillende afbeeldingen. Het tweede deel gaat over de wensen met betrekking op de IOP. Is er nu al een IOP aanwezig op de werkvloer, wordt deze gebruikt, wat wordt er gemist, en welke beoordeling geven de ondervraagden aan de ruimte?

Uiteindelijk is de questionnaire ingevuld door 12 medewerkers van de ministeries en 6 medewerkers van de rijksdienst. Dit zijn te weinig resultaten om harde conclusies te trekken maar genoeg om een beeld te krijgen wat de keuzes en wensen zijn van de verschillende medewerkers.

Figuur 2. Ingevulde questionnaires

² Ik heb de keuze gemaakt om de uitkomsten met de ministeries te vergelijken met deze van de rijksdienst omdat bij de rijksdienst op dit moment nog geen goed ontworpen IOP's zijn (uitkomst uit een eerder interview).

De questionnaires zijn ingevuld door medewerkers van verschillende leeftijden. Bij de ministeries zijn de ondervraagden gemiddeld iets ouder dan deze bij de RVO. De man vrouw verdeling is bij het RVO helaas scheef. Echter zijn er geen opmerkelijke verschillen tussen de uitkomsten van de manlijke en vrouwelijke ondervraagden. Een groot verschil tussen de ministeries en de RVO is het aantal jaar dat een ondervraagde werkzaam is binnen de overheid. Waarbij de ondervraagden van de ministeries gemiddeld al erg lang binnen de overheid werken (gemiddeld 25 jaar) is dit bij de RVO veel korter (gemiddeld 14 jaar). Deze factor, evenals het verschil in leeftijd moet worden meegenomen bij de conclusie van de resultaten.

2. Creatieve werkplekken

Hoe creëer of ontwerp je een creatieve werkomgeving? Dit is een zeer lastige vraag om te beantwoorden omdat deze voor iedereen verschillend kan zijn. Echter zijn er wel een aantal elementen te herkennen die mee kunnen helpen om van een werkomgeving een stimulerende en creatieve omgeving te maken.

De definitie van creatief die woordenboek Van Dale geeft is *scheppend en vernieuwend*.³ Bij de definitie scheppend worden twee begrippen genoemd die betrekking kunnen hebben bij een kantoorfunctie. Het eerste begrip is een *creatieve pauze*. Dit is een *stadium van rust tussen voorbereiding en inspiratie in het scheppingsproces*. Het tweede begrip is een *creatief beroep, een beroep waarin men iets bedenkt of ontwerpt*. Bij het ontwerp van de werkomgeving moet er rekening gehouden worden met rust en inspiratie om deze *creatieve pauze* mogelijk te maken. Ook moet er in het ontwerp plek en vrijheid zijn waar de medewerker iets kan *ontwerpen*. In een kantoor waarbij alle tafels bezet zijn door computer is er geen ruimte voor dit creatieve proces. Koenen woordenboek definieert creatief als *voortbrengend: waarbij men niet volgens vaststaande patronen werkt maar naar eigen vinding*.⁴ Doel is om een omgeving te creëren waarbij de gebruiker gestimuleerd en *geprikkeld* wordt om anders te denken, buiten de normale gedachtegang om.

Ook andere aspecten kunnen een kantooromgeving creatiever maken. Iedereen heeft wel eens vast gezeten in een denkproces. Verandering van omgeving kan bijdragen om hier uit te komen. Een kantooromgeving met verschillende ruimtes heeft hierin een positiever effect dan kantooromgevingen met een eindeloze repetitie van gelijksoortige ruimtes. De ruimtes moet een of meerdere zintuigen prikkelen. Bijvoorbeeld bij een ruimte kan het zicht anders zijn, kan een andere emotie oproepen of kan anders aanvoelen.

Een andere manier om een creatief werkproces te stimuleren is uiteraard door te converseren met andere medewerkers. Dit kan zowel over werk gaan (misschien heeft je collega wel een oplossing waaraan jij nog niet hebt gedacht), of over lucratieve zaken (om even je hoofd leeg te maken). De IOP is natuurlijk zeer geschikt om andere medewerkers te ontmoeten.

Hierbij kan ook interessant zijn wat foto's, kust en kleur kunnen doen. Het is bewezen dat, wanneer een persoon langere tijd naar een afbeelding van een leeuw kijkt, deze persoon zich ook iets trotser kan voelen. Ook is het bekend dat mensen zich anders gaan voelen bij verschillende kleuren. Zo voelen mensen zich kalmer bij de kleuren blauw en groen en voelen ze zich vrolijker bij de kleur geel.⁵ Door de juiste afbeeldingen en kleuren te kiezen bij het ontwerp van een ruimte kan een persoon zich ook anders (creatiever?)⁶ gaan gedragen. Bij een stilteruimte kan bijvoorbeeld gekozen

³ Van Dale online woordenboek: <http://www.vandale.nl>.

⁴ Koenen Woordenboek (De Boer 2006: 219.)

⁵ Kaya 2004.

⁶ Welke emoties heeft een persoon nodig om zich creatiever te gedragen? Als een persoon hiervoor zich kalm en comfortabel moet voelen kan er gekozen worden voor blauwe en groene keuren. Als dit juist meer energie en opgewonden moet zijn kan de combinatie van geel en rood gebruikt worden. Opvallend bij het onderzoek van Kaya is dat de kleurencombinatie geel met groen (de kleurencombinatie die OMA gekozen heeft voor het interieur ontwerp van de Rijnstraat) bij de meeste ondervraagden walging oproept. bron: Kaya 2004.

worden voor groene tinten en kunst waarbij men zich rustiger gaat gedragen (een mooi berglandschap) terwijl in ontmoetingsruimte oranje accenten gebruikt kunnen worden.

Samengevat zou een werkvloer dus moeten ontstaan uit verschillend ingerichte ruimtes waar zowel medewerkers elkaar kunnen ontmoeten als zich in rust terug kunnen trekken. Deze verschillende ruimtes moeten niet alleen anders zijn ingericht, ze moeten ook anders *aanvoelen* bij de medewerkers. Het moet een of meerdere zintuigen prikkelen.

Wel is het zo dat een ruimte nog zoveel creatieve prikkels kan oproepen, de gebruiker deze wel moet oppakken. Gelukkig wordt de huidige samenleving steeds speelser. Deze *ludificering van de cultuur* raakt niet alleen vrijetijdsactiviteiten, ook een kantooromgeving moet tegenwoordig *fun* zijn.⁷ De moderne homo ludens⁸, de spelende mens, gebruikt het (serieus) spelen om tot (alternatieve) oplossingen te komen. Deze homo ludens voelt zich natuurlijk erg thuis in een creatieve werkomgeving.⁹

Figuur 3. Het Engelse hoofdkwartier van Google is een voorbeeld waarbij de medewerker geprikkeld wordt door kleur en verschillende omgevingen. Ook is het element van spel duidelijk terug te zien in het interieur. (afbeelding: dezeen.com)

⁷ Mul 2011.

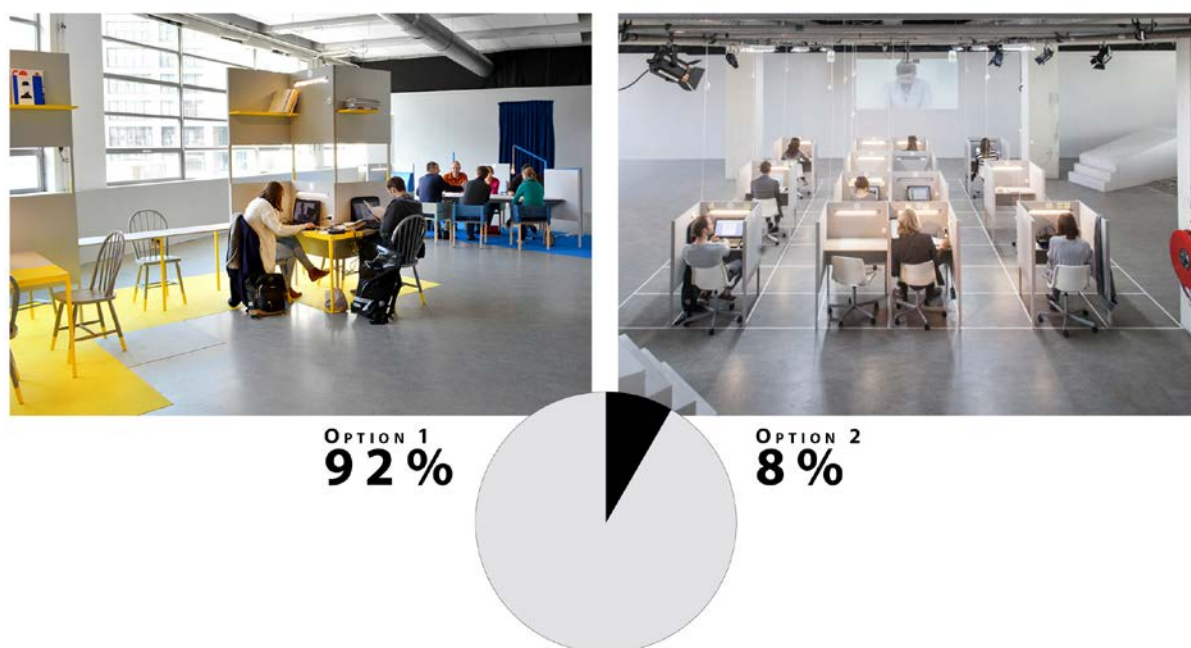
⁸ De spelende mens uit het boek *Homo Ludens* van Johan Huizinga (Huizinga 1952). Het boek gaat over de aanwezigheid van het spelelement in cultuur. Huizinga argumenteert in het boek dat alle grondgedachten uit de cultuur zijn ontstaan uit spel. Volgens Huizinga is spel essentieel bij menselijke vrijheid. Het doel van het spel moet hierin boven de sferen van het nuchtere leven van plichtmatigheden en seriositeit liggen. (Bron: Raglan 1949.)

⁹ Het is natuurlijk de vraag in hoeverre de ondervraagden ambtenaren als homo ludens bestempeld kunnen worden. Echter is het volgens Mul wel zo dat in politiek, en dan vooral het debat, humor wordt ingezet als instrument om stemmen te winnen en zelfs om personen te overtuigen. Ook in het bedrijfsleven, met de hedendaagse experience economy, moeten serieuze zaken ook vooral leuk zijn. (Bron: Mul 2011.)

3. De lay-out van de informele ontmoetingsplek en de werkomgeving

In de eerste vraag van de questionnaire moesten de ondervraagden een keuze maken uit twee afbeeldingen, met de vraag in welke werkomgeving ze het liefst zouden willen werken. De afbeeldingen komen uit een onderzoek van Studio KNOL over de flexwerkplek-omgeving.¹⁰ Op de eerste afbeelding is een werkomgeving te zien met verschillende type werkplekken. De lay-out is losjes opgezet en er zijn verschillende kleuren gebruikt. Deze werkruimte is als een creatieve werkruimte te bestempelen. In de tweede afbeelding bestaan de werkplekken uit grijze cubicles die strak op een grid geplaatst zijn. De sfeer in deze tweede afbeelding is erg zakelijk en serieus.

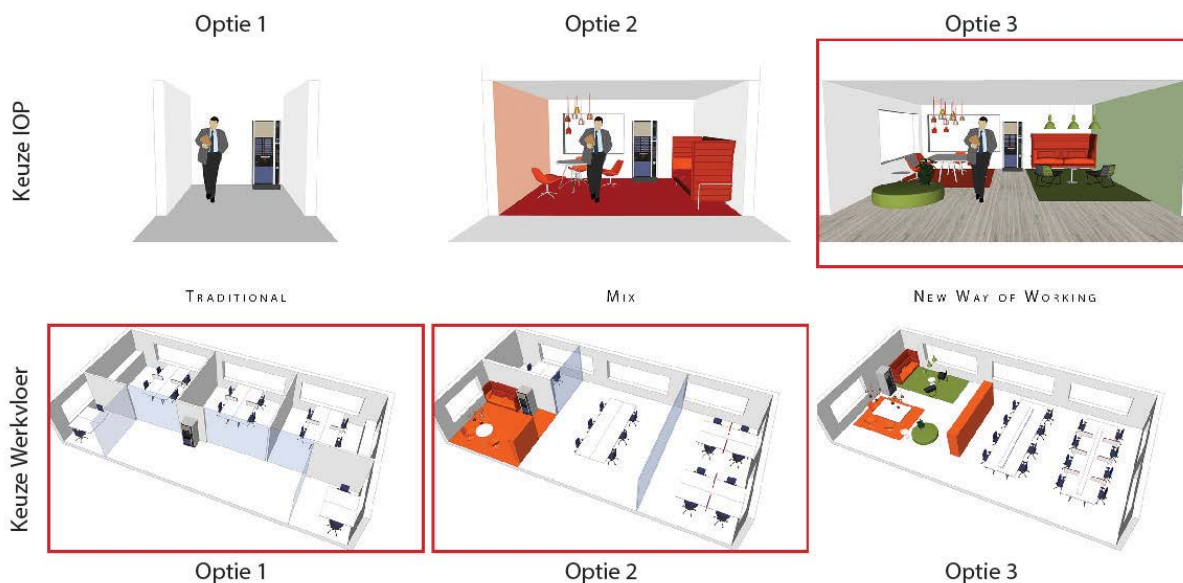
Bij de questionnaire kozen bijna alle ondervraagden voor optie 1, de *creatievere* werkomgeving. Dit resultaat betekent dat de ondervraagden open staan voor een alternatieve lay-out van een kantooromgeving.

Figuur 4. Uitkomst questionnaire voor de keuze tussen twee verschillende werkomgevingen. (Foto's: Studio KNOL)

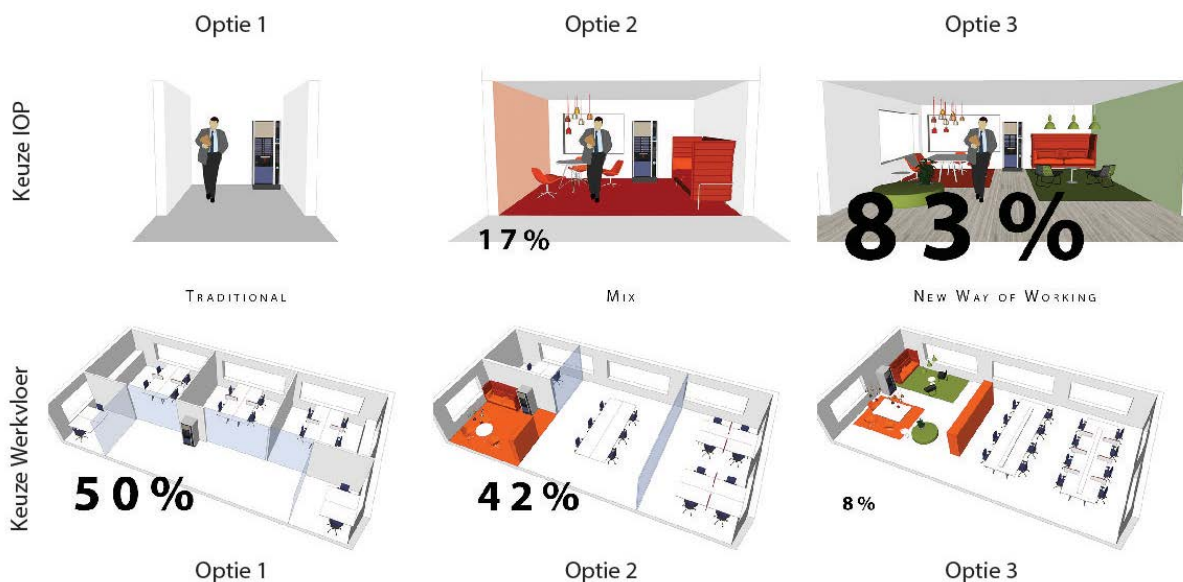
De daarop volgende vraag ging over welke informele ontmoetingsruimte bij de ondervraagden de voorkeur had. Hierbij konden de ondervraagden kiezen uit drie opties van verschillende formaten van IOP's. Er werd massaal de grootste IOP gekozen (waarom zou je niet kiezen voor een grote mooie plek om je pauzes door te komen?). Echter, bij de volgende vraag waren de IOP's van vraag 2 in een werkvloer gezet waarbij een werkplek kleiner werd als er een grotere IOP aanwezig was. Mijn hypothese was dat de medewerkers zouden kiezen voor de grootste IOP maar niet zouden kiezen met de werkvloer die hier consistent op zou zijn.

¹⁰ Bron: <http://knol-ontwerp.nl/out-of-office/>

Figuur 5. In twee vragen van de questionnaire werd de ondervraagde gevraagd een keus te maken tussen verschillende afbeeldingen. De eerste vraag ging over welke informele ontmoeting plek de ondervraagde het liefst had (bovenste afbeeldingen). Bij de tweede vraag welke werkvloer de voorkeur kreeg van de ondervraagde (onderste afbeeldingen). De IOP's in beide vragen komen overeen. Mijn hypothese was dat de meeste mensen voor de mooiste en grootste IOP zouden kiezen maar niet de werkvloer die hierbij hoorde (rood omkaderde afbeeldingen).

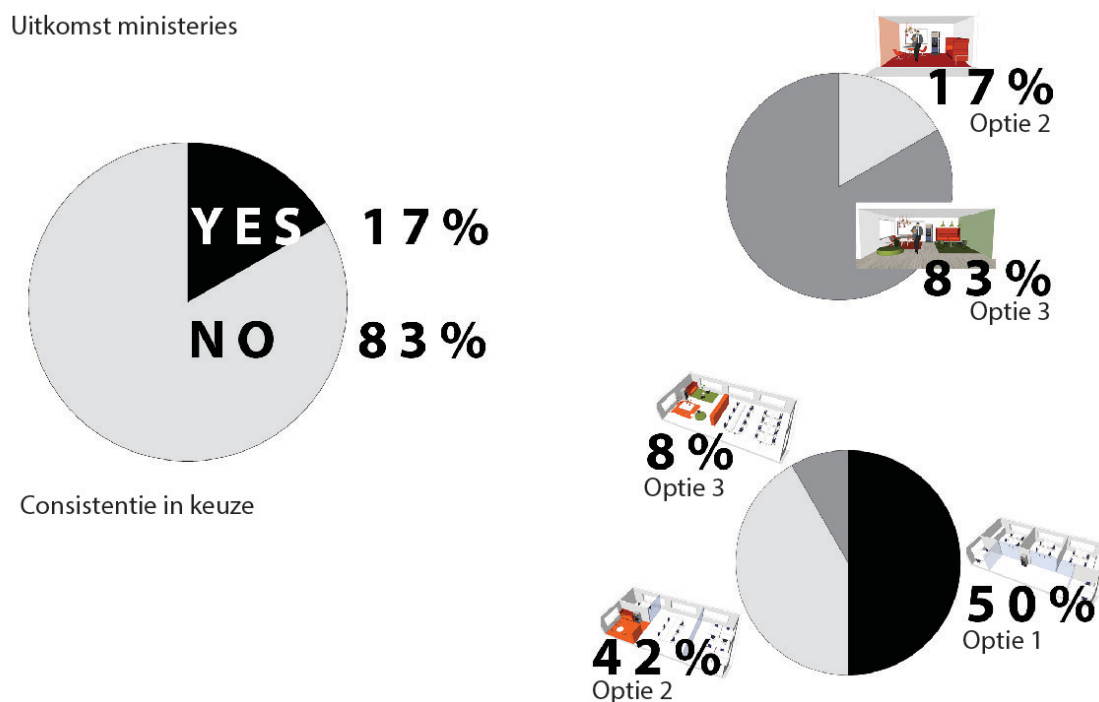
De uitkomsten van de ondervraagden van de ministeries laten zien dat mijn hypothese klopt. Als er een keuze gemaakt moet worden voor een werkvloer kiest de helft van de ondervraagden van de ministeries voor de traditionele lay-out zonder een goed ontworpen IOP.

Figuur 6 Uitkomst van de twee vragen van de ondervraagden van de ministeries.

Blijkbaar hebben de ondervraagden van de ministeries wel een voorkeur voor een mooie IOP maar zijn ze niet bereid om concessie te doen op de aantal vierkante meter werkvloer. Wel moet hierbij in overweging genomen worden dat de ondervraagden kunnen denken dat de eerste optie werkvloer, het traditionele werken ondersteund (geen flexwerken etc.) of dat ze niet in een open werkvloer willen werken (zoals in optie 3).

Bij de vergelijking tussen deze twee vragen is gekeken naar consistentie. Hierin is te zien dat de ondervraagden van het ministerie niet erg consistent kozen..¹¹

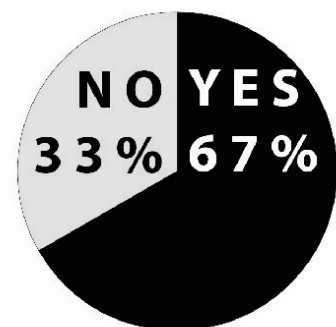

Figuur 7. Uitkomst in diagrammen van de ondervraagden van de ministeries. De eerste diagram gaat over de consistentie in beide keuzes. Kiest een ondervraagde voor een werkvloer met dezelfde IOP als de keuze daarvoor? Bij de uitkomsten de ministeries is slechts 17% van de antwoorden consistent. De meeste ondervraagden kiezen wel voor een grote IOP maar niet de bijbehorende werkvloer waar de IOP veel plek inneemt en waar in een open plek gewerkt wordt.

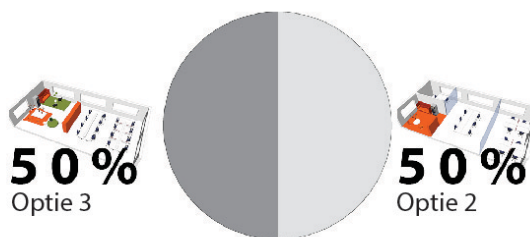
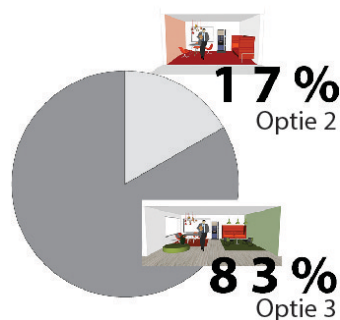
Deze zelfde vragen zijn voorgelegd aan de medewerkers van de RVO. Opvallend hierbij is dat de keuze voor de IOP gelijk is aan die van de keuze van de ondervraagden van de ministeries maar dat er veel consistentier gekozen wordt en op de tweede vraag. Hierbij kiest niemand voor de werkvloer met de traditionele lay-out.

¹¹ Consistent kiezen betekend dezelfde keuzes voor beide vragen aangezien de IOP's overeenkomen (dus als IOP keuze 3 is gemaakt dan zou het consistent zijn als de ondervraagde ook voor werkvloer optie 3).

Uitkomst Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Consistentie in keuze

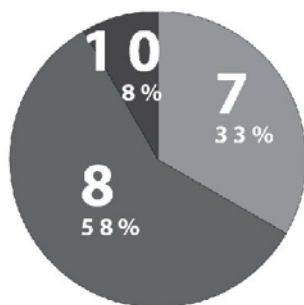
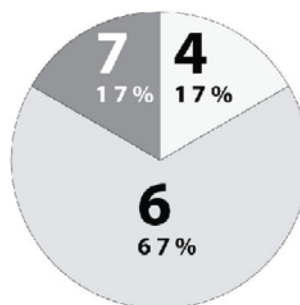

Figuur 8. Uitkomst in diagrammen van de ondervraagden van de RVO. De eerste diagram gaat weer over de consistentie in beide keuzes. Bij de RVO wordt, in vergelijking met de ministeries, een stuk consistent gekozen. Een groot verschil in de uitkomst is dat niemand van de ondervraagden van de RVO kiest voor een werkvloer met de traditionele lay-out.

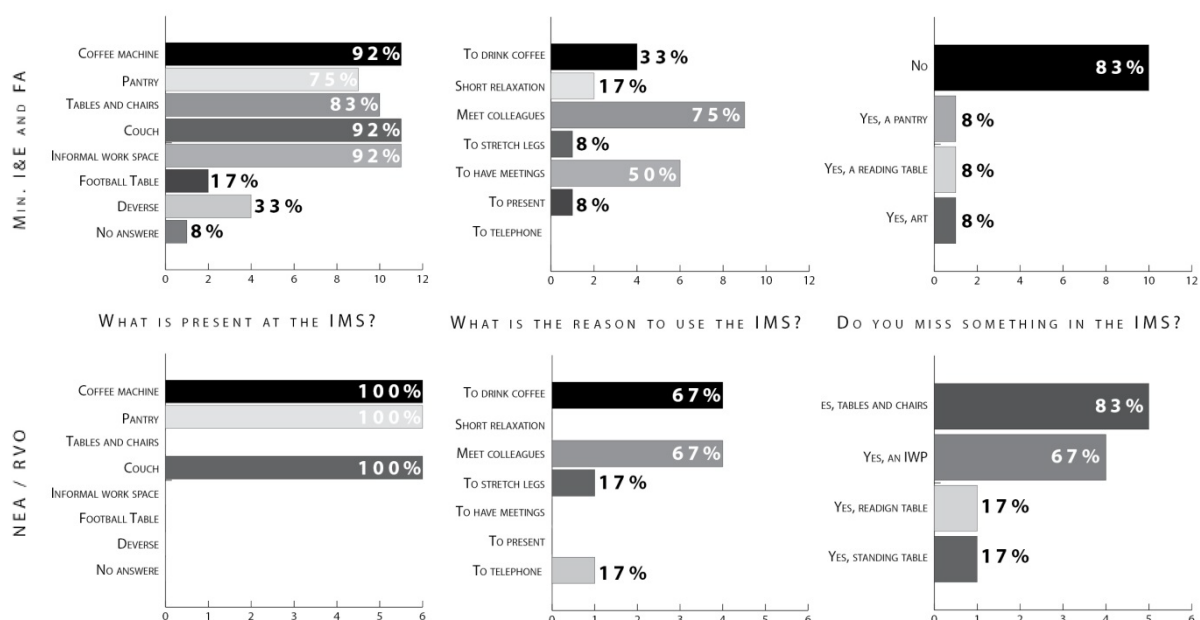
Voor het verschil in uitkomst bij de werkvloer zijn verschillende redenen te bedenken. Het kan zijn dat de ondervraagden van de RVO meer open staan voor een open werkvloer vanwege de jongere leeftijd of door de werkzaamheden van de dienst. Echter denk ik dat de belangrijkste reden een uitkomst is uit het tweede deel van de questionnaire: bij de kantoorvloeren van de RVO is nu geen goede IOP aanwezig en het verlangen naar een goede IOP is er bij de ondervraagden wel.

4. De wensen voor de IOP

Het tweede deel van de questionnaire onderzoekt of een IOP bij de ondervraagden gewenst is en welke faciliteiten een IOP moet hebben. De bevindingen kunnen kort samengevat worden. Bij de kantoren van de ministerie zijn al IOP's aanwezig die door de ondervraagden gebruikt worden en waar ze tevreden over zijn. De ruimtes zijn al vrij compleet ingericht en er wordt weinig gemist. Dit is anders bij de RVO. Op de kantoor vloeren van de RVO zijn IOP's aanwezig maar hierover zijn de ondervraagden niet tevreden. Informele werkplekken en tafels en stoelen worden gemist in deze ruimte. Deze onvrede uit zich in de lage cijfers die de IOP's krijgen bij het RVO, met als gemiddelde een kleine voldoende. De beoordeling van de IOP's van de ministeries liggen, met als gemiddelde een acht, veel hoger.

Cijfers gegeven door
ondervraagden van ministeriesCijfers gegeven door
ondervraagden van de RVO

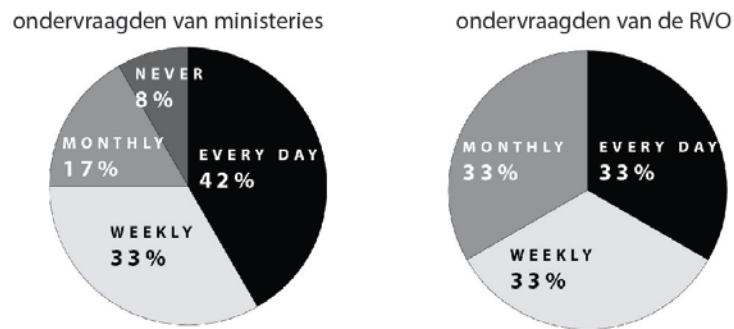
Figuur 9. Cijfers die gegeven zijn voor de IOP. Links de cijfers van de ondervraagden van de ministeries, recht deze van de RVO. De cijfers van de ministerie liggen een stuk hoger.

Figuur 10. Uitkomsten van de questionnaire van vragen met betrekking op de IOP. Bij de ministeries zijn er verschillende meubels en faciliteiten aanwezig terwijl bij de RVO dit zich beperkt tot een koffiemachine, kleine keuken en een bank. Hierdoor zie je dat in de IOP's bij de RVO niet vergaderd wordt terwijl dit wel gebeurt bij de ministeries. Tafels en stoelen, en een informele werkplek, zijn dan ook dingen die gemist worden in de IOP van de RVO.

Ontmoeten wordt als de belangrijkste reden opgegeven voor het gebruik van een IOP. Opvallend bij de uitkomsten is dat de IOP niet alleen gebruikt wordt tijdens pauzes (koffie drinken, benen strekken en ontmoeten), maar dat de helft van de ondervraagden van de ministeries aangaven deze ook voor (informele) vergaderingen te gebruiken.

Op de vraag hoe vaak medewerkers de IOP gebruiken komen zeer uiteenlopende antwoorden. Geconcludeerd kan worden dat dit erg aan de persoonlijke voorkeur ligt van de ondervraagden.

Figuur 11. De uitkomst op de vraag hoe vaak de ondervraagden de IOP gebruiken.

In de questionnaire was ook ruimte voor opmerkingen en suggesties. Een aantal aspecten verdienen speciale aandacht bij het ontwerpen van een IOP. Ten eerste moet de akoestiek in de IOP goed zijn zodat als er een vergadering of presentatie plaatsvindt dit geen overlast veroorzaakt bij de rest van de gebruikers van de IOP. Ook wordt aangegeven dat de sfeer binnen de ruimte belangrijk is. Hiervoor heeft de voorkeur een mix tussen huiselijk en zakelijk. Als laatste wordt aangegeven dat de variatie in meubels belangrijk is. Creëer niet alleen zitplekken voor zes personen maar ook voor drie of bijvoorbeeld acht, gaf een van de ondervraagden aan.

5. Conclusie

Er zijn een aantal punten te benoemen die een creatieve kantooromgeving kunnen stimuleren. Door verschillend uitziende ruimtes te ontwerpen wordt de gebruiker meer geprikkeld dan wanneer alle ruimtes hetzelfde uiterlijk hebben. Deze prikkels kunnen het creatieve denk- en werkproces versterken. In deze verschillende plekken moeten zo ontworpen zijn zodat een gebruiker plek en vrijheid heeft om anders te werken dan dat hij normaal doet. Bij het ontwerp van de werkomgeving moet er rekening gehouden worden met rust en inspiratie om de *creatieve pauze* van een gebruiker mogelijk te maken. De inspiratie kan komen uit prikkels die afbeeldingen, uitzicht of kleuren los kunnen maken. Het blijft echter wel zo dat het ook erg aan het individu ligt of de medewerker zich ook echt *creatiever* gaat voelen in deze omgeving.

De uitkomsten van de questionnaire wijzen uit dat de ondervraagden, medewerkers van het ministerie van Infrastructuur en Milieu, het ministerie van Buitenlandse Zaken en de Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland, een creatieve en kleurrijke ruimte verkiezen boven een grijze ruimte met cubicles. Echter is het wel zo dat wanneer deze *creatieve* IOP geprojecteerd wordt in een werkomgeving, de medewerkers van de ministeries kiezen voor een traditionele werkvloer of een mix waarbij de IOP een minimale grote heeft. Bij de RVO kiezen medewerkers wel voor de moderne en *creatieve* vormen van een werkvloer.

De kantoor lay-out waar ruimtes met formele werkplekken afgewisseld worden met goed ontworpen en overwogen ruimtes met informele werk- en ontmoetingsplekken, kan niet alleen resulteren in het slagen van Het Nieuwe Werken¹², maar kan ook een creatieve werkomgeving creëren. Door de afwisseling van verschillende werkomgevingen kan een medewerker op een nieuwe gedachte worden gebracht en ontmoetingen in de IOP kunnen zorgen voor een conversatie waaruit nieuwe ideeën kunnen ontstaan. Belangrijke aspecten in het ontwerp van de IOP is dat er variatie is in meubels, die gebruikt kunnen worden voor verschillende werkzaamheden (ontmoeten, presenteren, individueel werken, e.d.) en dat er variatie is tussen gebieden met rust en gebieden met reuring. Verder moet er rekening gehouden worden met de akoestiek in de ruimtes en het geluid tussen de verschillende plekken. De meeste gebruikers van de IOP zijn het eens dat een mix tussen een huiselijke en zakelijke stijl goed is voor de sfeer in de ruimte.

¹² Uitslag van het tweede rapport

6. Eigen ontwerp

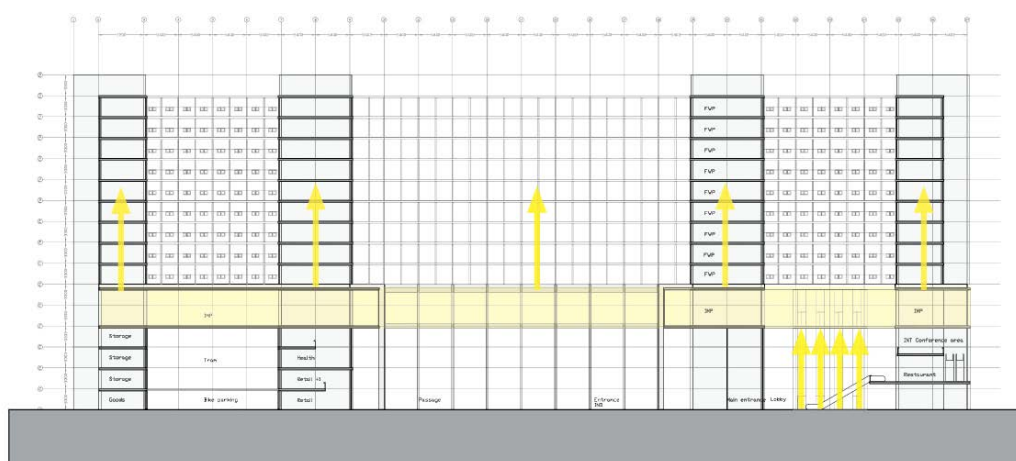
Wat kan dit betekenen bij het ontwerp voor de Rijnstraat 8? In het ambitedocument dat is opgesteld is zeer nauwkeurig aangegeven welke werkplekken er moeten komen in het nieuwe ontwerp. Er is een goede variatie gemaakt tussen verschillende werkplekken. Ongeveer een kwart van de werkplekken moeten ontmoetingsplekken worden, de rest *basiswerkplekken*. De gestelde variatie van werkplekken sluit goed aan bij de manier om een creatieve werkomgeving te creëren.

Bouwstenen	m ² fno/ plek	m ² fno/ bouw- steen	Aantal bouw- stenen	Aantal stoelen	Aantal werkpl'n	% aantal wp'n
Basiswerkplekken						
Open 2 persoons	6,0	12	41	82	82	8,1
Open 4 persoons	6,0	24	20	80	80	7,9
Halfopen 2 persoons	6,0	12	35	70	70	6,9
Halfopen 4 persoons	6,0	24	18	72	72	7,1
Gesloten 2 persoons	6,0	12	49	98	98	9,7
Gesloten 4 persoons	6,0	24	24	96	96	9,5
Concentratie 1 persoons	6,0	6	55	55	55	5,4
Concentratie 4 persoons	6,0	24	12	48	48	4,7
Aanland 2 persoons	6,0	12	35	70	70	6,9
Aanland 4 persoons	6,0	24	18	72	72	7,1
Telefoon	2,5	2,5	11	11	11	1,1
Totaal				754	754	74,4
Ontmoetingswerkplekken						
Open 4 persoons	2,5	10	18	72	36	3,6
Open 6 persoons	2,5	15	12	72	36	3,6
Gesloten 4 persoons	2,5	10	14	56	28	2,8
Gesloten 6 persoons	2,5	15	10	60	30	3,0
Lounge 2-4 persoons		8	76	152	76	7,5
Projecttafel 6 persoons	2,5	15	17	102	51	5,1
Totaal				514	257	25,6
Totaal				1268	1011	100,0

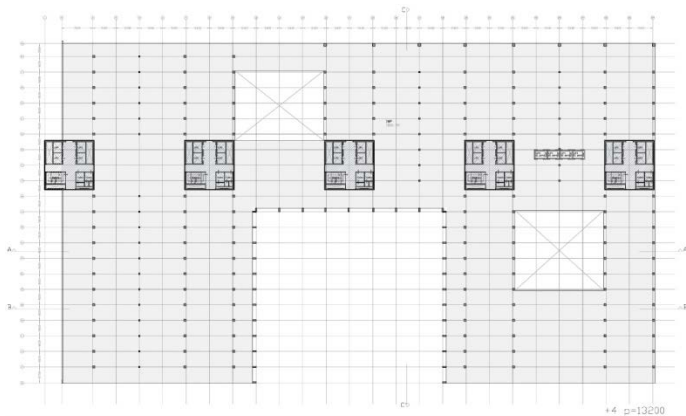
Figuur 12. Bouwstenentabel uit het ambitedocument van de Rijnstraat. Hierop is goed te zien dat er een variatie van werkplekken verwacht wordt in het nieuwe ontwerp. Bron: Hooijmans 2012: 34.

Het is verder erg belangrijk dat er in het ontwerp goed naar akoestiek wordt gekeken en dat er gebieden met rust en gebieden met reuring worden aangewezen.

In mijn ontwerp heb ik verschillende plekken waar de IOP's een belangrijke rol speelt. Ten eerste is de vierde verdieping een verdieping met verschillende informele ontmoetingsplekken. De medewerkers komen van de entree bij de onderste verdiepingen (4 gele pijlen naast elkaar) en kiezen op deze vloer een van de kernen van het gebouw uit om verder naar boven te gaan.

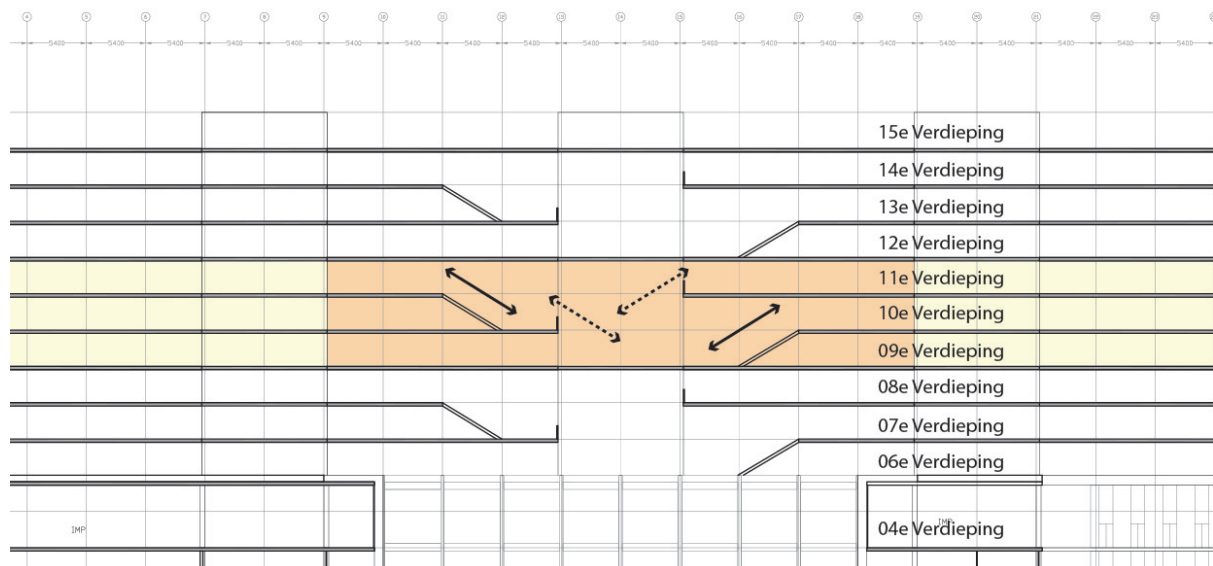
Figuur 13. Doorsnede van mijn ontwerp voor de Rijnstraat 8. De vierde verdieping (geel) is een verdieping die bestaat uit verschillende ontmoetingsplekken.

Figuur 14. De vierde verdieping.

Deze verdieping bestaat uit een dubbelhoge ruimte die vrij in te delen is voor informele vergaderplekken en ontmoetingsplekken. Verschillende meubels en uitzichten kunnen gebruikt worden om de medewerker verschillende prikkels te geven. Het gebruik van kleur moet met overweging worden toegepast. Een ruimte die bedoeld is voor concentratie moet geen fel gele accenten hebben, een sta-vergadertafel (bedoeld voor een snelle en beknopte vergadering) kan dit juist wel hebben. Ook moet de ruimte zo worden ingericht dat de medewerkers op verschillende plekken geen last van elkaar hebben.

Op de hogere kantoorvloeren wil ik het idee van domeinen van het tweede rapport toepassen. Hierbij ga ik tegen het idee van het hele gebouw als flexwerkplek in (zoals in het ambitiedocument staat). Mijn idee is om op elke vloer twee domeinen te maken met in het midden een IOP en ruimte voor een secretariaat. Bij de IOP maak ik vides zodat steeds drie vloeren met elkaar in connectie staan. Zo probeer ik het enorme gebouw in te delen waarbij de IOP de connectie is tussen de verschillende domeinen zowel visueel als fysiek (met trappen kan je van de ene verdieping naar de andere). Voor de IOP geldt weer dat het een variatie moet zijn van verschillende plekken en dat geluid weer een belangrijk aspect is.

Figuur 15. Lengte doorsnede van het gebouw. In het midden van elke vloer is een IOP (oranje deel). Door middel van vides en trappen zijn steeds drie vloeren met elkaar verbonden.

Tot slot wil ik het restaurant zo indelen dat deze ook gebruikt kan worden als de mensa gesloten is. Door ook hier verschillende plekken en faciliteiten (bijv. stopcontacten) te maken, moet de drempel voor medewerkers laag zijn om ook in deze plek te gaan werken, ontmoeten of vergaderen.

Literatuur

Boer, W. de

2006 *Koenen Woordenboek Nederlands*. Utrecht- Antwerpen: Koenen Woordenboeken.

Hooijmans, Mark

2012 *Ambitiedocument V8 versie 06*. Den Haag: Rijksgebouwendienst.

Huizinga, Johan

1952 *Homo Ludens, proeve eener bepaling van het spel-element der cultuur*. Haarlem: H. D. Tjeenk & Zoon N. V.

Kaya, N., en H. H. Epps

2004 "Relationship Between Color and Emotion: a Studie of College Students." *College Student Journal* 38, 3: 396-405.

Mul, Jos de

2011 "Homo Ludens 2.0" *Netkwestie* beschikbaar op <http://www.netkwesties.nl/357/homo-ludens.htm> (09-12-2014).

Raglan

1949 "Homo Ludens by J. Huizinga." *Man* 49, may: 58-59.

Internet bronnen

<http://knol-ontwerp.nl/out-of-office/> (16-11-2014)

<http://www.dezeen.com/2012/07/30/google-super-hq-by-penson/> (02-01-2015)

<http://www.vandale.nl/> (29-12-2014)

Bijlagen

Bijlage 1

Lege questionnaire

Bijlage 2

Overzicht uitkomsten questionnaires

Bijlage 3

Ingevulde questionnaires.

Bijlage 1:
Lege questionnaire

Bijlage 2:
Overzicht uitkomsten questionnaires

Bijlage 3:
Ingevulde questionnaires